BUZA GÁBOR ATTILA**A megelőző pártfogó felügyelet**

Magyarországon a Csemegi-kódexhez tartozó első büntetőnovella, az 1908. évi XXXVI. törvény vezette be a pártfogó felügyeletet.¹ Ennek történeti előzménye egyfelől a rabsegélyezés intézménye, amelynek lényege a szabadságát visszkapó fogvatartottnak nyújtandó tanácsadás, munkahelyszerzés, segélyezés és nem jogi értelemben vett pártfogó kijelölése.² Másrészt a klasszikus büntetőjoggal szemben fellépő pozitivista iskola megjelenése, amely az egyéniesítésre és az elkövető remélhető társadalomba való integrációjára tekintve új jogintézmények létrehozásán munkálkodott. A jogintézmény célja – akkor még – a fiatalok minél nagyobb támogatásának megvalósítása volt, hiszen esetükben nyilvánvalóvá vált, hogy szigorú megbüntetésük helyett – az életkori adottságaik miatt – sokkal célravezetőbb a nevelésüket, az életvezetési képességeik javítását előtérbe helyezni. Kezdetben ezt a feladatot többnyire magánkezdemenyezések látták el, majd idővel az állam egyre nagyobb szerephez jutott: létrehozta a külön intézményként működő pártfogó szolgálatot, amely immár nem csupán a fiatalok, hanem a felnőttek ügyeiben is jogosult volt eljárni. Az intézmény azonban csak az 1978. évi IV. törvény (régibb Btk.) és az 1979. évi 11. törvényerejű rendelet (Bv. tvr.) megalkotása után vált intézményessé. Mindazonáltal hamar kiderült, hogy a szocializmus bűnözési struktúrájához és méretéhez sem mindig igazodó pártfogói rendszer már sem tartalmi, sem igazgatási szempontból nem képes kezelni a rendszerváltozás óta bekövetkezett változásokat³, így hosszas előkészítő munka után egy komplex büntetőjogi reform részeként létrejött a ma is működő szervezetrendszer, amelyben a pártfogó felügyelői szolgálat a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal keretei között, kibővült létszámmal és feladatkörrel, egységes szakmai irányítás alatt működik.

¹ 1908. évi XXXVI. törvénycikk a büntetőtörvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról 22. §.

² Mezey Barna (szerk.): Magyar jogtörténet. Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 349. o.

³ Lásd erről bővebben Kerecsi Klára: A hazai pártfogó rendszer átalakítása. Belügyi Szemle, 2002/2–3.; Szabados János: A pártfogó felügyelet végrehajtásának tapasztalatai. Rendészeti Szemle, 1990/10.; Utasi Judit: Az erőszakos bűncselekményt elkövetett fiatalok pártfogó felügyelete és utógondozása. Belügyi Szemle, 2000/7–8.

Napjainkra a pártfogó felügyelet mint jogintézmény a mindennapi büntetőjog-alkalmazás szerves részévé vált. Ennek jelentősége abban áll, hogy a pártfogó felügyelet gyakorlati alkalmazásával a helyreállító igazságszolgáltatás gondolkodásmódja és célkitűzései kerülnek be a büntető igazságszolgáltatás szervezetrendszerébe: „a helyreállító igazságszolgáltatás az érintett közösség bevonásával törekszik az elkövető és a sértett közötti kapcsolat reparálására, az áldozatnak, illetve a megsértett közösségnek okozott sérelmek csökkentésére és a bűncselekményben megnyilvánuló konfliktus megoldására”⁴. Vagyis az elkövetett bűncselekmény megtorlásán túl megjelenik az okozott kár és sérelem reparációjának igénye, amely sokkal összetettebb kezelési módokat igényel, mint a csupán hátrány okozását kívánó büntetés. Ez viszont szükségképpen újfajta, a napjainkban fő büntetésként alkalmazott szabadságvesztés helyett más, alternatív szankciók alkalmazását teszi szükségessé. „Az alternatív (közösségi) szankciók a közösségben végrehajtott és különböző szintű szabadságkorlátozással kombinált felügyeletet jelentenek, amelyek a reintegrációhoz szükséges támogatást is nyújtják az elkövetőknek.”⁵ Ilyen alternatív szankció a pártfogó felügyelet is, amely a büntetőeljárásban az ügyész vagy a bíróság által elrendelt olyan intézkedés, amely védelmezi a közösséget az elkövető személyéből a közösségre háruló veszéllyel szemben úgy, hogy biztosítva legyen az elkövető reintegrációja és a további bűncselekmények megelőzése is.⁶

A pártfogó felügyelet (és a hozzá kapcsolódó magatartási szabályok) tehát olyan beavatkozást jelentenek az elkövető életébe, amire csak bűncselekmény után, személyre szabott módon, de csakis indokolt esetben kerülhet sor. Mindazonáltal úgy tűnik, hogy ez a régóta meglévő definíció mára már nem feltétlenül igaz. A nemzeti társadalmi felzárkóztatási stratégiáról, valamint végrehajtásának a 2012 és 2014 közötti évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről szóló 1430/2011. (XII. 13.) kormányhatározat (a továbbiakban: kormányhatározat) mellékletének I/9. pontja szerint ugyanis ki kell dolgozni a megelőző pártfogás rendszerét, és azt be kell illeszteni a gyermekvédelem rendszerébe a szabálysértést, bűncselekményt elkövető gyermek- és fiatalok-rúak szocializációjának és reszocializációjának elősegítése érdekében.

4 Gönczöl Katalin: A helyreállító igazságszolgáltatás filozófiája. Büntetőjogi Kodifikáció, 2007/2., 3. o.

5 Kerecsi Klára: Az alternatív büntetések és végrehajtásuk. In: Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévai Miklós (szerk.): Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina Kiadó, Budapest 1996, 373. o.

6 Uo. 379. o.

Ez a célkitűzés kétségtől a megadott definíció átdolgozását kívánja meg. Mindazonáltal a fő kérdés ezzel kapcsolatban az, hogy valójában mit is jelent a megelőző pártfogás intézménye, ez beilleszthető-e egyáltalán a már meglévő kriminálpolitikai struktúrába és ha igen, mi módon. A következőkben ezekre a kérdésekre kívánok választ keresni.

A pártfogó felügyelet helye és szerepe a jogalkalmazásban

A modern, polgári büntetőjog létrejöttének egyik legfontosabb fordulópontja az volt, amikor a magánbosszú szerepét egységes szabályok és szervezet által működtetett büntetőrendszer váltotta fel. Az állam magához vonta a büntetőigény érvényesítését, ezzel megteremtette a jogegyenlőséget és a megerősítette a jogbiztonságot. Ennek az évszázadokig tartó folyamatnak a részeként azonban eljutottunk oda, hogy a tiltott magatartások egy kis hányadát leszámítva (lásd például a magánindítványra büntetendő bűncselekményeket), az áldozatnak és a közösségnek szinte semmilyen beleszólása nincs a büntetőhatalom működésébe. A nyomozás idején csak potenciális tanúként vagy információforrásként veszik figyelembe, a bírósági eljárásban pedig a beszerzett bizonyítékok újbóli megerősítése céljából van szerepe.

Természetesen ez némileg leegyszerűsítő értelmezés, azt azonban jól mutatja, hogy mennyire megnövekedett az államnak mint a norma alkotójának, alkalmazójának, illetve végrehajtójának szerepe a büntetőigény érvényesítésében. Napjainkra azonban egyre nagyobb igény mutatkozik arra, hogy a büntetőigény érvényesítésében ne csak az állam, hanem a közösség is részt vehessen. „*A közösség ebből a szempontból tehát egy olyan »köztes« területet is jelöl, amely valahol az egyén és a távoli kormányzat között helyezkedik el, s összekombinálhatóvá teszi az egyéni felelősség konzervatív felfogását azzal a liberális felfogással, amely hisz abban, hogy az egyéni problémák közösségi megközelítéssel és civil megoldásokkal kezelhetők. A megelőzés logikája a lehető legkorábbi beavatkozási pontot keresi: olyan korait, amikor még a probléma nem fejlődött ki teljesen, hogy azelőtt lehessen tenni valamit, mielőtt kezelhetetlenné válik.*”⁷ Vagyis a formalizált eljárás keretében alkalmazott, megtorló jellegű büntetés a társadalom mint egész szintjén önmagá-

⁷ Kerecsi Klára: Kontroll vagy támogatás: az alternatív szankciók dilemmája. Complex Kiadó, Budapest, 2006, 204. o.

ban nem képes kezelni a bűncselekményt előidéző okokat, és nem feltétlenül alkalmas arra, hogy a bűncselekmény által a társadalomban okozott egyéni vagy közösségi feszültséget megnyugtató módon levezesse. A kontroll mint büntetési funkció helyett előtérbe kerül a helyreállítás, a reparáció igénye. Ezt azonban csak olyan eszközökkel lehet megtenni, amelyek kapcsolatot tudnak teremteni a közösség és az elkövető között, azaz képesek arra, hogy a bűncselekmény elkövetésével kialakult sérelmet orvosolják.

Ezen eszközök egyik legeklektásabb példája a pártfogó felügyelet intézménye. Az elkövető támogatásával és életvezetésének helyes irányba terelésével lehetővé válik az újabb bűncselekmény megelőzése és (külön magatartási szabály előírásával) a sérelmet szenvedett személy számára (szándékosan nem a sértett fogalmát használom) a jóvátétel. A pártfogó felügyeletnek ez az elkövetőt „segítő” funkciója szükségképpen azzal jár, hogy a pártfogó bizonyos fajta kontrollt és ellenőrzést gyakorolhat a pártfogolt felett. E nélkül ugyanis aligha lehetne képes érdemben befolyásolni a pártfogolt hozzáállását, azon túl, hogy a pártfogó felügyelet azért mégiscsak egy szankció. A pártfogó felügyelet ugyanis éppen úgy büntetés-végrehajtási intézmény, mint a börtön, csak a büntetés végrehajtása ebben az esetben a szabad élet körülményei között valósul meg, közösségben. Ezt erősíti a pártfogó felügyelő azon – egyfajta speciális szakértői – feladata, miszerint az általa készített pártfogó felügyelői vélemény és javaslat szolgál a bíróság által megállapítható magatartási szabályok keretétül.

Éppen ezért igazi kérdés az, hogy a jogrendszer és a jogalkalmazás milyen formában osztja meg a segítő és ellenőrző funkciókat a pártfogó felügyeleten belül. Ha ugyanis a segítő funkcióhoz kötődő erőforrások és lehetőségek hiányosak, akkor az ellenőrző funkció kerülhet előtérbe⁸, amint az az Amerikai Egyesült Államokban történt.⁹

Úgy tűnik azonban, hogy a minél nagyobb kontroll iránti igény már nem csupán a tengerentúlon jelent meg. A kormányhatározat idézett passzusa ugyanis meglátásom szerint a pártfogó felügyelet ellenőrző funkcióját erősíti, és nem igazán alkalmas a speciális prevencióra¹⁰, mivel sokkal inkább a büntetőjog és a gyermekvédelem intézményeinek káros hatású összemosódásának veszélyét hordozza magában. Ez felveti annak kérdését, hogy valójában hol is húzódik a büntetőjog határa: összeegyeztethető-e az egyre jobban

⁸ Vathy Ákos: Az alternatív büntetési formák és a pártfogó felügyelet. Rendészeti Szemle, 1992/4., 27. o.

⁹ Lásd erről bővebben Kerecsi Klára (2006): i. m. 106–114. o.

¹⁰ Pálvolgyi Ákos: A megelőző pártfogás, mint a bűnmegelőzés egyik lehetséges eszköze. Büntetőjogi Szemle, 2012/2., 29. o.

érvényesülő kontroll a gyermekek, fiatalok jogainak tiszteletben tartásával és érdekeik előtérbe helyezésével? Érdemes és szükséges-e a büntetőjog alkotmányos határainak feszegetése az említett célcsoport kapcsán felmerülő bűnözési problémák kezelése érdekében? Talán megfontolandó lenne először ezeknek a kérdéseknek a tisztázása.

A megelőző pártfogás és bűnmegelőzés

A kormányhatározat egyértelműen azt a célkitűzést fogalmazza meg, hogy a megelőző pártfogást be kell illeszteni a gyermekvédelem intézményrendszerébe. A kérdés így módon először az, hogy ezzel az intézkedéssel lehetséges-e a már meglévő intézményrendszer pozitív irányú fejlesztése.

A gyermekvédelem mint kiemelt jelentőségű feladat igen összetett intézményrendszer keretében működik. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) 14. § (2) bekezdése szerint a gyermekek védelmét pénzbeli, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások, illetve gyermekvédelmi szakellátások, valamint külön hatósági intézkedések biztosítják. A törvény tételesen meghatározza azokat az eszközöket, amelyek az említett célok elérését szolgálják. Ezek közül csupán a hatósági intézkedések rendszerét szeretném röviden érinteni, mivel a megelőző pártfogó felügyelet – jellegéből adódóan – ezekhez állhat a legközelebb. A Gyvt. 15. § (4) bekezdése szerint a gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó számos hatósági intézkedés közül számunkra a védelembé vételnek, illetve az ideiglenes hatályú elhelyezésnek van különös jelentősége, mivel a megelőző pártfogás intézménye leginkább ezekhez az intézkedésekhez kötődhet.

Védelembé vételre akkor kerülhet sor, ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások önkéntes igénybevételeével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis megoldható.¹¹ A törvény ezen túl úgy rendelkezik, hogy a gyámhatóság a szabálysértési hatóság értesítése alapján a szabálysértést elkövető fiatalkorút, a nyomozó hatóság nyomozást megtagadó határozata alapján a tizennegyedik életévét be nem töltött gyermeket, valamint a rendőrség, az ügyészség, illetve a bíróság jelzése alapján a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt fiatal-

¹¹ Gyvt. 68. § (1) bekezdés

korút is védelembe veheti.¹² Ha a gyámhatóság a gyermeket védelembe vette, célzott intézkedésekkel gondoskodik róla, hogy a gyermek a problémájának megfelelő szakellátásban részesüljön.¹³

Ha a gyermek felügyelet nélkül marad, vagy testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését családi környezete vagy önmaga súlyosan veszélyezteti, és emiatt azonnali elhelyezése szükséges, a gyámhatóság, valamint a rendőrség, az idegenrendészeti hatóság, a menekültügyi hatóság, az ügyészség, a bíróság, a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoksága a gyermeket ideiglenes hatállyal elhelyezi.¹⁴

Amint látható, a Gyvt. már most is lehetővé teszi, hogy a bűncselekményt elkövető vagy amiatt valamilyen hátrányt szenvedő gyermeket/fiatalkorút célzott intézkedésekkel segítsék. Külön kiemelendő azonban, hogy a törvény az egyes intézkedések között rangsort állít fel: a hatósági intézkedéseket akkor kell alkalmazni, ha a pénzbeli, természetbeni és személyes gondoskodást célzó intézkedések már nem elegendők.

Mivel a kormányhatározat szüksézáva fogalmaz, csak feltételezhetjük, hogy a megelőző pártfogás intézményének bevezetését azért tartja szükségesnek a jogalkotó, mert álláspontja szerint a meglévő eszközök nem szolgálják kellőképpen a bűnmegelőzési törekvéseket.¹⁵ Ha a pártfogó felügyelet szabályaira tekintünk, akkor látható, hogy az elsősorban az előírt magatartási szabályok betartását és az elkövető társadalomba való visszailleszkedését tekinti céljának.¹⁶ A megelőző pártfogó felügyelet feltehetően ugyanezen célkitűzéseket kívánná megvalósítani, ám nem mellékes körülmény, hogy mikor. A jogalkotó álláspontom szerint ugyanis alapvetően kétféle lehetőség közül választhat.

Megelőző pártfogás elrendelésére már bűncselekmény elkövetése *előtt* is sor kerülhet. Ebben az esetben nem büntetőhatóság (bíróság vagy ügyészség) rendelkezhet az elrendelésről, hanem a gyámhatóság. Már ez a körülmény is nagymértékben meghatározza azt a kérdést, hogy pontosan milyen magatartás vagy körülmények fennállása esetén vetődhet fel a megelőző pártfogás intézménye. Bűncselekmény gyanújáról értelemszerűen szó sem lehet, hiszen akkor vagy büntetőeljárást kell indítani vagy a gyermekkorút védelembe kell (lehet) venni. Ha viszont bűncselekmény gyanújáról nincs szó, mely maga-

¹² Gyvt. 68. § (2) bekezdés a)–c) pont

¹³ Gyvt. 68. § (3) bekezdés

¹⁴ Gyvt. 72. § (1) bekezdés

¹⁵ Pálvolgyi Ákos: i. m. 31. o.

¹⁶ Az egyes büntetések végrehajtásában való közreműködést szándékosan nem említem.

tartások esetén vetődhet fel az intézmény alkalmazása? Az utcán való bandázás és csavargás? Az iskolai házirendnek való ellenszegülés vagy az esténkénti kimaradás, amikor a szülőnek nincs tudomása arról, hogy a gyermeke kivel és merre jár? Bármilyen cselekményekről legyen szó, azoknak minimum az adott személy esetében veszélyesnek kell lenniük, magukban kell hordozniuk a későbbi súlyosabb magatartások (bűncselekmények) bekövetkezésének veszélyét. Ennek e veszélynek pedig legalább nagymértékben valószínűnek kell lennie ahhoz, hogy a gyermeknek vagy fiataalkorúnak a szülői felügyelet keretében alkalmazott szabályok mellett egy a hatóság által előírt magatartásformáknak is eleget kelljen tennie.

Felvetődik a kérdés, hogy ha az előbb említett valószínűség a kellően megalapozott, akkor az előírt magatartási forma vagy más intézkedés nevelési eszköz vagy olyan hatósági előírás, aminek a célja csupán a bűncselekmény bekövetkezése esélyének csökkentése. Ha csupán nevelési eszköz, akkor vizsgálni kell, hogy célszerű-e ezt hatósági előírással érvényesíteni. Ellenben, ha az intézkedés célja csupán a bűncselekmény korai elhárítása és bekövetkezésének elodázása, akkor ez inkább teremti meg a pártfogolt gyermek kontrollját, semmint azt, hogy az életvezetési szokásai és a gondolkodásmódja a kívánt irányba változzon.

Így viszont ez az intézmény meglátásom szerint nem igazán illeszthető be hatékonyan és előremutató módon a gyermekvédelem már meglévő intézményrendszerébe. Ha ugyanis a bűnmegelőzés érdekében ily módon próbáljuk meg előre hozni a „hatósági típusú” gyermekvédelmet, könnyen áteshetünk a ló túlsó oldalára, nevezetesen hogy valójában csak kontroll alatt tartjuk a gyermeket azért, mert lényegében nem tudunk érdemi megoldást találni az őt érintő nevelési és viselkedési problémákra.

A jogalkotó előtt álló *másik út*, ha a megelőző pártfogás elrendelésére a már megindult büntetőeljárásban, annak jogerős lezárulása előtt kerül sor. Ebben az esetben – nagy valószínűséggel a jelenlegi szabályozásra figyelemmel – az ügyész vagy a bíróság rendelkezhetne az elrendelésről.

Az ügyész általi elrendelés esetében egy olyan megoldást tartok elképzelhetőnek, amelyben a konkrét személyt legalább a bűncselekmény megalapozott gyanúja terheli, és alappal feltételezhető, hogy a további bűncselekmények megelőzése és a fiataalkorú helyes irányba való fejlődése érdekében további célzott intézkedésekre lenne szükség. Az intézkedés indokoltságát az eset konkrét körülményei – amelyek értelemszerűen nem lehetnek teljesek, hiszen a nyomozás még nem ért véget – mellett egy igen alapos környezettanulmány elkészítésével lehetne vizsgálni. Ez kiterjedne a fiataalkorú személyi

és családi körülményeire, kapcsolataira, szokásaira, meghatározott szempontok szerinti jellemzésére, és így tovább. Nyomozástaktikai okokból azonban ezt a környezettanulmányt nem érdemes elkészíttetni olyan esetben, amelyben a fiatalkorút gyanúsítottként még nem hallgatták ki, hiszen ezzel veszélyeztetnék a nyomozás sikerességét, különösen akkor, ha az adott cselekményben több elkövetőről van szó, akik nincsenek személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedés hatálya alatt. Így a megelőző pártfogást csak akkor lehetne elrendelni, ha a fiatalkorút már gyanúsítottként kihallgatták.

Az előbbiekre figyelemmel tehát a megelőző pártfogás elrendelésére a következőképpen kerülhetne sor. A nyomozó hatóság a gyanúsított kihallgatás után előterjesztést tenne az ügyésznek arra, hogy határozattal rendelje el meghatározott időre a gyanúsított megelőző pártfogását és írjon elő számára külön magatartási szabályt. Utóbbi előírása az ügyész mérlegelésén alapulna, bár ez esetben alappal adódhat a kérdés, hogy van-e értelme az előre hozott védelmi intézkedésnek akkor, ha a megelőző pártfogó felügyelet tulajdonképpen csak papíron létezik és nem kapcsolódik hozzá semmilyen együttműködési kötelezettség. Ha az elrendelt megelőző pártfogás időtartama a vádemeléskor még nem járt le és ennek meghosszabbítását az ügyész indokoltnak tartja, vádiratában indítványozhatná a bíróságnál az időtartam meghosszabbítását. Jelentős probléma az adott személy eljárásjogi helyzete akkor, amikor a nyomozó hatóság csak a nyomozás legvégén hallgatja ki a gyanúsítottat, majd az ügyész elrendeli a megelőző pártfogó felügyeletet. Ekkor ugyanis a soronkívüliség mint fő szabály miatt az ügy hamar (maximum egy-két hónapon belül) eljutna a bíróságig. Ha a bíróság nem ért egyet a megelőző pártfogással, azt végzéssel még az eljárás vége előtt megszünteti. Ilyen esetben ugyanis valójában nem lenne elég idő arra, hogy a megelőző pártfogás alapján érdemi előrelépés történhessen, illetve ha a bíróság indokoltan határozott a megszüntetésről, azzal csak azt ismerné el, hogy feleslegesen került sor az intézkedés alkalmazására.

A bíróság általi elrendelés annyiban térne el az előbbiektől, hogy a nyomozás folyamán az ügyész indítványára a nyomozási bíró hozná meg a döntést, míg a bírósági szakaszban a bíróság már indítvány nélkül is hozhatna ilyen határozatot.

Amint látható, a megelőző pártfogás elvileg beilleszthető a büntetőeljárás rendszerébe is, és összhangba lehet hozni a ma működő, „rendes” pártfogó felügyelettel, hiszen az időben és tartalmában – különös tekintettel a külön magatartási szabályokra – folytathatja a megelőző pártfogás ideje alatt elkezdett munkát. A kérdés csupán az, hogy az intézmény bevezetése előidézhet-e

olyan előnyöket, amilyenek érdekében érdemes az alkalmazásán elgondolkodni, főként annak tükrében, hogy a kutatások szerint a fiatalok között a nagyobb azoknak az aránya, akik nem tartják be a külön magatartási szabályokat.¹⁷ Márpedig pont ezek a magatartási szabályok azok, amelyek lényegileg megkülönböztetik a pártfogó felügyelet bármely formáját a korábban említett gyermekvédelmi intézkedésektől.

Mit hozhat a jövő?

Az előbbieknél alapján úgy gondolom, minimum kétséges egyértelműen állást foglalni a megelőző pártfogás intézménye mellett. A kétségek alapvetően két okból merülnek fel. Az egyik – az elvileg könnyebben kezelhető probléma, a „technikai” jellegű kérdések köre. Ezen elsősorban az intézkedés lehetséges időtartamát, a külön magatartási szabályok körét, a pártfogolt magatartása ellenőrzésének módját, a végrehajtáshoz szükséges források meglétét (amelyeken nem csupán az apparátus fenntartásának, hanem a célzott intézkedések és programok költségeit is magukban foglalják), valamint a bírói felülvizsgálat körét és mértékét értem. Ezeket a kérdéseket szakmai előkészítés és a megfelelő vizsgálatok elvégzése után meg lehet válaszolni, a konkrét jogszabály szintjén is.

Aggályaim másik csoportja sokkal inkább a tervezett intézkedés lényegével és bevezetésének céljával kapcsolatos. Az első kérdés, hogy a gyermekvédelem jelenlegi rendszere – amelyhez hozzátartozik a fiatalok szabálysértéseivel és bűncselekményeivel kapcsolatos intézkedések köre is, tekintettel arra, hogy például a Gyvt. szerint a gyermekvédelmi rendszernek a bíróság által javítóintézeti nevelésre utalt, illetve előzetes letartóztatásba helyezett fiatalok intézeti ellátása is része¹⁸ – jelen állapotában valóban kiegészítésre szorul-e a bűnmegelőzés hatékonyságának növelése érdekében. Valóban az növeli-e a bűnmegelőzés hatékonyságát, ha újabb és újabb hatósági jellegű intézményeket hozunk létre?

Meglátásom szerint a válasz nem. Nem állítom, hogy a jelenlegi intézményrendszer minden tekintetben hatékonyan képes szolgálni a bűnmegelőzést. Minden intézményrendszernek nyitottnak kell lennie a megújulásra és az új lehetőségek alkalmazására. A problémát számomra az jelenti, hogy bármely, az előbbieknél tárgyalt megoldást vagy akár azoktól eltérő választ is

¹⁷ Mikula Márta: A pártfogó felügyeletről. *Ügyészek Lapja*, 2007/6., 30. o.

¹⁸ Gyvt. 15. § (5) bekezdés

a jogalkotó, azzal valójában nem teszi érdemben eredményessé a bűnmegelőzés e szegmensét. Egyrészt azért, mert a megelőző pártfogó felügyelet lényegében konkurálna a védelembé vétellel, azaz a két intézkedés kioltaná egymást. Másrészt azt az állítást, hogy a jelenlegi rendszer nem működik elég hatékonyan, meggyőző vizsgálatoknak kellene alátámasztaniuk.

A bűnmegelőzés olyan összetett és sokrétű társadalmi feladat, amely nem valósítható meg csupán a büntetőjog eszközeivel és különösképpen nem a jogalkotás eszközeivel. Éppen ezért nem jelenthet megoldást a fiatalkorúak problémáira az, ha minél hosszabb időtartamú felügyeletnek vetjük alá őket, főként annak tükrében, hogy még az sem biztos, hogy bűncselekményt követtek el és igen csak kérdéses az elkövetés veszélye is. Itt nem csupán arról a jogelvről van szó, hogy büntetést vagy intézkedést csak törvényben meghatározott bűncselekmény elkövetése esetén lehet alkalmazni. A fő kérdés igazából az, hogy hol húzódnak a büntetőjog és a vele együttműködő jogágak korlátai. A társadalomban meglévő biztonságérzet növelése csak hosszú távú, gondosan kimunkált programok megvalósításával lehetséges. Ez igaz a fiatalkorúakkal kapcsolatos problémákra is. Az tény, hogy a deviáns magatartások előrevetíthetik büntetendő cselekmények elkövetését. Emiatt azonban sokkal célravezetőbbnek tartom a deviáns magatartást előidéző okokra való reagálást, semmint a kontrollt erősítő intézmények megalkotását. Be kell látnunk, hogy a büntetőjognak – vagy a kötelezettségekkel terhelt közigazgatási jognak – nincs és nem is lehet érdemi nevelő hatása. Azt megteheti a büntetőjog, hogy amikor már más jogágak nem segítenek, akkor akár kényszer útján is határt szab bizonyos magatartásoknak. „*A büntetőjogi szankció, a büntetés szerepe és rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós záróköve legyen. A büntetőjogi szankció, büntetés szerepe és rendeltetése a jogi és az erkölcsi normák épségének fenntartása akkor, amikor más jogágak szankciói már nem segítenek.*”¹⁹ Éppen emiatt szükséges alaposan megvizsgálni, hogy a büntetőjog beavatkozására valójában mikor van szükség.

Úgy gondolom, hogy a megelőző pártfogás, bár jelenleg nem több, mint egy jogalkotási terv, nem illeszthető be előremutató módon a meglévő gyermekvédelmi intézmények közé. Inkább az intézményes kontroll megerősödésének lehetőségét vetíti előre, az alkotmányos korlátok feszegetésével. Ez jelzi a társadalom valós szükségleteire reagáló társadalmi bűnmegelőzési koncepció hiányát mint a társadalmi szintű felelősségvállalásra vonatkozó képességnövelést és a közösség összetartásának erősítését.

¹⁹ 30/1992. (V. 26.) AB határozat